

ATSKAITE

par melnā stārķa *Ciconia nigra* monitoringu
AS “Latvijas valsts meži” valdījumā esošajos mežos
2016. gadā

Foto: U. Bergmanis

Pārskatu sagatavoja:

AS „Latvijas valsts meži” vecākais vides eksperts UĢIS BERGMANIS
Dabas aizsardzības pārvaldes vecākais eksperts HELMUTS HOFMANIS

1. Ligzdu apsekošanas metodikas īpatnības 2016. gadā

Ņemot vērā iepriekšējo gadu pieredzi melno stārķu ligzdu pārbaudē, kad viena ligzda sezonas laikā dažkārt tika apsekota 2-3 reizes, tādējādi radot ievērojamu traucējumu, 2016. gadā ligzdu pārbaudē tika ievērots princips – lielākā ligzdu daļa (iepriekšējos gados apdzīvotās ligzdas) tika pārbaudīta vienu reizi. Pamatojoties uz Dabas aizsardzības pārvaldes (turpmāk tekstā – DAP) un AS “Latvijas valsts meži” (turpmāk tekstā – LVM) vienošanos, pirms ligzdošanas sezonas (marta beigās) DAP un LVM saskaņoja apsekojamo ligzdu sarakstu. Ligzdu pārbaudi veica galvenokārt Dabas aizsardzības pārvaldes eksperts Helmutis Hofmanis sadarbībā ar ornitologu Māri Strazdu. Pavisam sezonā tika pārbaudītas 263 LVM valdījumā esošajos mežos zināmās melno stārķu ligzdas. 68 ligzdas (26% no ligzdu kopskaita) maijā apsekoja LVM vides plānošanas speciālisti (to skaitā atsevišķas ligzdas tika apsekotas jūnijā-augustā). Savukārt pārējās 195 ligzdas, kā arī LVM apsekošanas laikā apdzīvotās ligzdas jūnijā-augustā pārbaudīja DAP. Apdzīvotajām ligzdām tika pārbaudīts to saturs – piekāpjot pie ligzdām, tika noteikts jauno putnu skaits, kā arī neizšķīlušos olu un olu čaumalu klātbūtne. Vēl 6 ligzdas tika atrastas pēcligzdošanas periodā, septembrī - novembrī. Šāda ligzdu pārbaudes metode ļāva ar minimālu traucējumu precīzi noteikt katras ligzdas apdzīvotību un ligzdošanas sekmes.

Melnā stārķa monitoringa metodika ir aprakstīta 2014. gada atskaitē¹.

2. Rezultāti

Ligzdošanas statuss un sekmes par periodu no 2006. gada līdz 2016. gadam ir apkopotas 10. tabulā, ligzdu apdzīvotības un sekmju dinamika un telpiskais izvietojums ir parādīts 37.-47 attēlos. Melno stārķu LVM ligzdu datu bāze xls formātā glabājas LVM vietnē [S:\Korporativas planosanas dala\Publiskie dokumenti\Vides_materiali\MONITORINGS\Putni\Datu_tabulas\UB_CINI_ligzdu_apdzivotibas_tabula_LVM.xls](S:\Korporativas_planosanas_dala\Publiskie dokumenti\Vides_materiali\MONITORINGS\Putni\Datu_tabulas\UB_CINI_ligzdu_apdzivotibas_tabula_LVM.xls).

Ligzdošanu raksturojošo parametru analīze ir veikta trīs dažādos līmeņos:

- I. atsevišķu reģionu līmenī, analizējot parametrus katrā no astoņiem reģioniem to izpētes (datu esamības) intervālā,
- II. četros reģionos ar pilnām datu rindām 11 gadu periodā (2006.-2016.), konkrētais aprēķins ļauj spriest par populācijas dinamiku ilgākā laika periodā,
- III. visos astoņos reģionos ar pilnām datu rindām 4 gadu periodā (2013.-2016.).

I. Aizņemto un to skaitā sekmīgo teritoriju (ligzdu) skaita dinamika atsevišķu reģionu² līmenī, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, kopumā ir vērtējama kā negatīva. Klātesošo pāru skaits kā stabils ir vērtējams tikai Zemgales (22 apdzīvotas ligzdas 2015/24 ligzdas 2016), Vidusdaugavas (10 2015/11 2016) un Austrumvidzemes (9 2015/10 2016) reģionos. Turpretim, pārējās piecos reģionos (ZK, DK, DL, ZL, RV) aizņemto teritoriju skaits bija samazinājies 2-3 teritoriju robežās. Sekmīgo ligzdu skaits stabili zems bija Ziemeļkurzemē (2 2015/2 2016), palielinājies Rietumvidzemē (1 2015/3 2016), un pārējās

¹ AS “Latvijas valsts meži”. 2014. Atskaite par mazā ērgļa *Aquila pomarina*, klinšu ērgļa *Aquila chrysaetos* un melnā stārķa *Ciconia nigra* monitoringu Latvijā 2014. gadā

² Kopš 2016. gada LVM mežsaimniecības ir pārdēvētas par reģioniem ar identiskiem nosaukumiem: ZK – Ziemeļkurzeme, DK – Dienvidkurzeme, ZE – Zemgale, VD – Vidusdaugava, DL – Dienvidlatgale, ZL – Ziemeļlatgale, AV – Austrumvidzeme, RV - Rietumvidzeme

sešos reģionos (DK, ZE, VD, DL, ZL, AV) bija samazinājies 1-4 ligzdu robežās (37.-44. attēls).

II. Analizējot summāro aizņemto un to skaitā sekmīgo teritoriju skaita dinamiku reģionos ar pilnām datu rindām 11 gadu periodā (ZK+DK+DL+AV reģioni 2006.-2016.), salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, ir konstatējama gan klātesošo pāru skaita (57₂₀₁₅/49₂₀₁₆), gan sekmīgo ligzdu skaita (22₂₀₁₅/16₂₀₁₆) samazināšanās. Abu parametru dinamika vienpadsmit gadu periodā kopumā konkrētajos reģionos tomēr ir vērtējama kā stabila (45 klātesoši pāri₂₀₀₆/49₂₀₁₆, 18 sekmīgas ligzdas₂₀₀₆/16₂₀₁₆). Parametru vērtību kāpums 2013.-2015. gados ir izskaidrojams ar pastiprinātu jaunatrasto liegzdu ziņošanu kopš 2011. gada (45. attēls).

III. Salīdzinot visu reģionu summāros parametrus četru gadu periodā (2013.-2016.), konkrētajā periodā informācija tika iegūta visos reģionos), ir konstatējams kā klātesošo pāru skaita (114₂₀₁₅/104₂₀₁₆), tā arī sekmīgo ligzdu skaita (47₂₀₁₅/34₂₀₁₆) samazināšanās. Kaut arī sekmīgo ligzdu skaita dinamika četru gadu periodā ir stabila un klātesošo pāru skaita dinamika ir pat pieaugoša (parametru lielumi var neatspoguļot patieso stāvokli populācijā, jo jaunas ligzdas mērķtiecīgi netiek meklētas, bet gan tiek pārbaudītas zināmās un nejausi atrastās ligzdas), ir pamanāma tendence samazināties sekmīgi ligzdojošo pāru īpatsvaram populācijā. Ja 2013. gadā sekmīgi ligzdoja 47% no visiem klātesošajiem pāriem, tad 2014. gadā 43%, 2015. gadā 41% un 2016. gadā sekmīgi ligzdoja tikai 33% (46. attēls). Atbilstoši salīdzinoši zemajam ligzdojošo pāru īpatsvaram, arī ligzdošanas sekmes 2016. gadā bija zemākas kā 2015. gadā – 0,70 jaunie putni/klātesošs pāris (0,9 juv./klātesošs pāris₂₀₁₅) un 2.15 juv./sekmīga ligzda (2.25 juv./sekmīga ligzda₂₀₁₅). Jāuzsver, ka četru gadu periods ir pārāk īss, lai izdarītu objektīvus secinājumus, tāpēc ir nepieciešami turpmāki pētījumi.

Klātesošo pāru un sekmīgi ligzdojošo pāru skaita, kā arī sekmīgi ligzdojošo pāru īpatsvara samazināšanās 2016. gadā daļēji ir izskaidrojama ar nokrišņiem nabadzīgo pavasari un vasaru. Sausuma ietekmē varžu (viens no nozīmīgākajiem melno stārķu barības objektiem) nārsts bija neizteikts un nesekmīgs, daudzas seklas upes un strauti bija izžuvuši, būtiski samazinot stārķu barošanās iespējas.

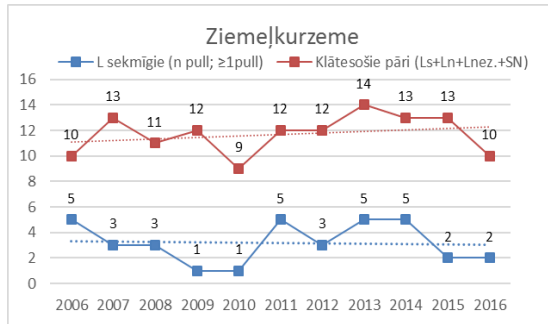
Visvairāk aizņemto ligzdu LVM atrodas Latvijas rietumu un dienvidu daļā, Daugavas kreisajā krastā, un jo īpaši Dienvidkurzemes (23 ligzdas) un Zemgales (24 ligzdas) mežsaimniecībās, ligzdu novietojums LVM valdījumā esošajos mežos ir redzams 47. attēlā.

3. Secinājumi

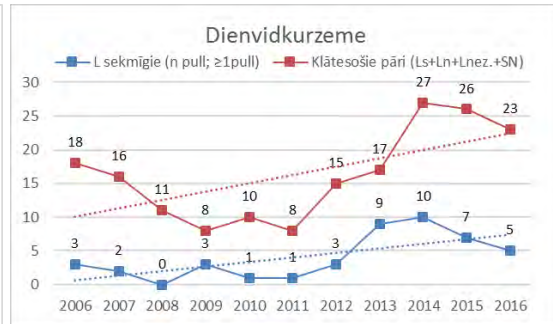
- Aizņemto sekmīgo teritoriju (ligzdu) skaita dinamika atsevišķu reģionu līmenī, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, kopumā ir vērtējama kā negatīva.
- Summārā aizņemto un sekmīgo teritoriju skaita dinamika četros reģionos ar pilnām datu rindām 11 gadu periodā, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, ir vērtējama kā negatīva.
- Summārā aizņemto un sekmīgo teritoriju skaita dinamiku visos astoņos reģionos ar pilnām datu rindām 4 gadu periodā, salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, ir vērtējama kā negatīva.
- Samazinās sekmīgi ligzdojošo pāru īpatsvars populācijā.
- Klātesošo pāru un sekmīgi ligzdojošo pāru skaita, kā arī sekmīgi ligzdojošo pāru īpatsvara samazināšanās 2016. gadā daļēji ir izskaidrojama ar nokrišņiem nabadzīgo pavasari un vasaru.

10. tabula. Melnā stārķa ligzdošanas statusa un sekmju kopsavilkums 2006.-2016. gadā

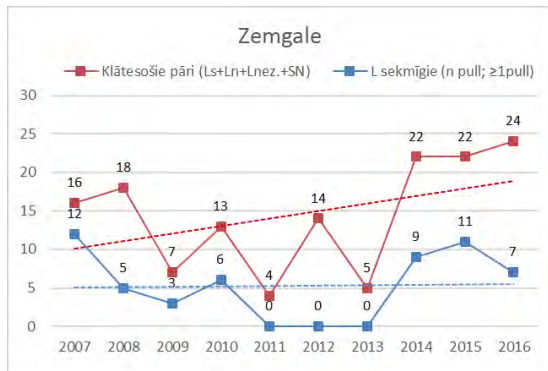
Gads	L sekmīgie (n pull; ≥1 pull)								L nesekmīgie (0pull)								L sekmes nezināmas (L/? pull)								SN (apdzīvotas nesekmīgas ligzdas/sekmes nezināmas)								T (Teritoriāls pāris/putns)								Klātesošie pāri (Ls+Ln+Lnez+SN)								KOPĀ
	ZK	DK	ZE	VD	DL	ZL	AV	RV	ZK	DK	ZE	VD	DL	ZL	AV	RV	ZK	DK	ZE	VD	DL	ZL	AV	RV	ZK	DK	ZE	VD	DL	ZL	AV	RV	ZK	DK	ZE	VD	DL	ZL	AV	RV	ZK	DK	ZE	VD	DL	ZL	AV	RV	
2006	5	3			9		1		0	0			0	0		0	3			0	0		5	12			1		6								10	18			10		7						
2007	3	2	12		5	3	1		1	1	0		2	2	1		0	2	0		0	1	0		9	11	4		4	2	5						13	16	16		11	8	7						
2008	3	0	5	7	10		4		2	0	0	2	1		3		0	5	4	0	0		0		6	6	9	4	3		2					11	11	18	13	14		9							
2009	1	3	3		7		4		2	0	0		0	2			0	0	1		0	0		9	5	3		1		7						12	8	7		8		13							
2010	1	1	6		6		0		0	0	0		0	1			0	3	1		0	0		8	6	6		2		5						9	10	13		8		6							
2011	5	1	0		7		1	3	0	0	0		0	2	0		0	2	2		0	0	0	7	5	2		1		6	2					12	8	4		8		9	5						
2012	3	3	0		9	2	2	3	2	1	0		0	0	0	2	0	4	5		0	1	0	7	7	9		2	2	2	5					12	15	14		11	5	4	10						
2013	5	9	0	5	8	1	2	7	0	0	4	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	1	0	9	6	1	3	3	9	1	2				14	17	5	8	11	11	3	10	79					
2014	5	10	9	7	6	4	3	5	2	6	8	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	6	11	5	3	3	9	1	7					13	27	22	10	10	14	5	13	114					
2015	2	7	11	8	6	5	7	1	4	5	2	1	1	1	1	6	0	1	0	0	0	0	0	5	10	8	1	1	4	0	6	2	3	1	0	1	2	1	0	13	26	22	10	9	12	9	13	114	
2016	2	5	7	4	4	4	5	3	1	5	4	5	1	1	1	3	0	0	0	0	0	0	0	4	9	10	1	1	3	4	3	3	4	3	1	0	1	0	2	10	23	24	11	6	9	10	11	104	

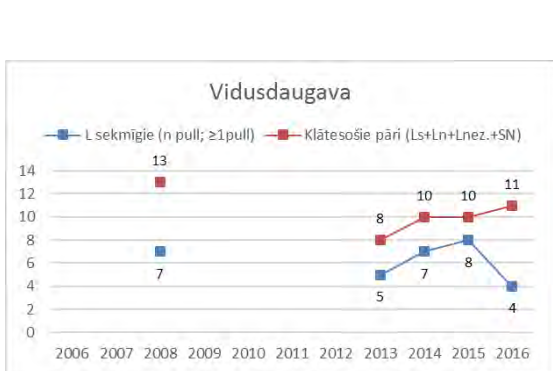
37. attēls. Melnā stārķa skaita un sekmju dinamika Ziemeļkurzemes reģionā

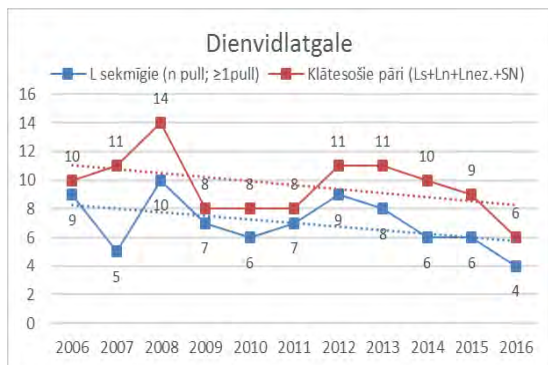
38. attēls. Melnā stārķa skaita un sekmju dinamika Dienvidkurzemes reģionā

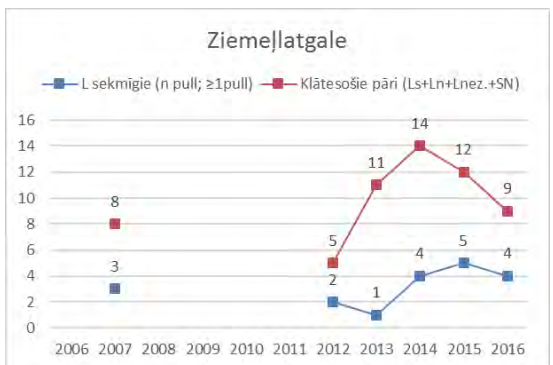
39. attēls. Melnā stārķa skaita un sekmju dinamika Zemgales reģionā

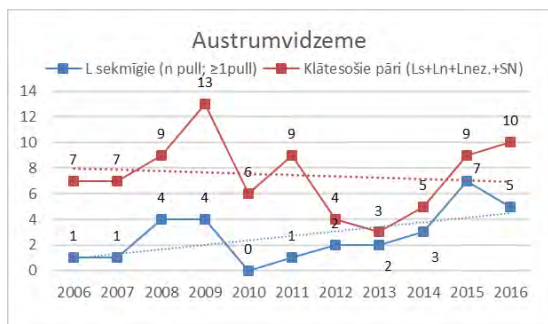
40. attēls. Melnā stārķa skaita un sekmju dinamika Vidusdaugavas reģionā

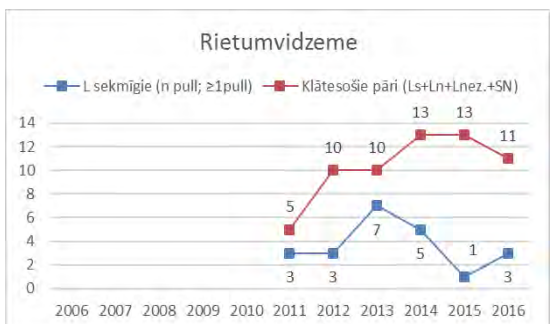
41. attēls. Melnā stārķa skaita un sekmju dinamika Dienvidlatgales reģionā

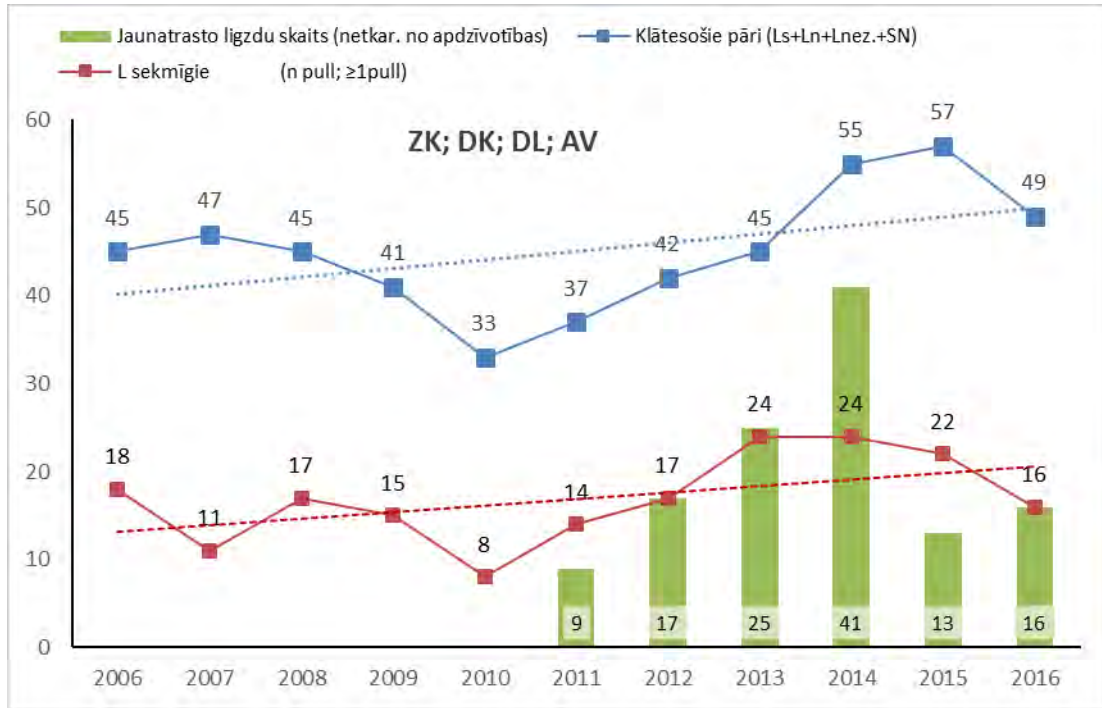
42. attēls. Melnā stārķa skaita un sekmju dinamika Ziemeļlatgales reģionā

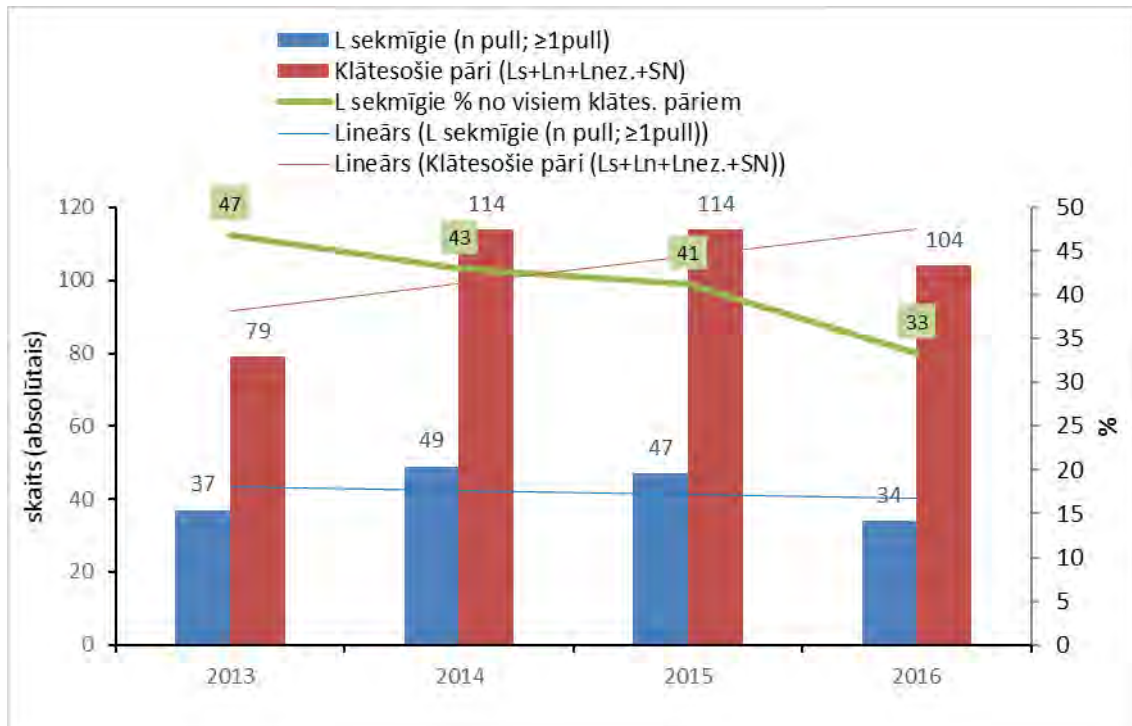
43. attēls. Melnā stārķa skaita un sekmju dinamika Austrumvidzemes reģionā

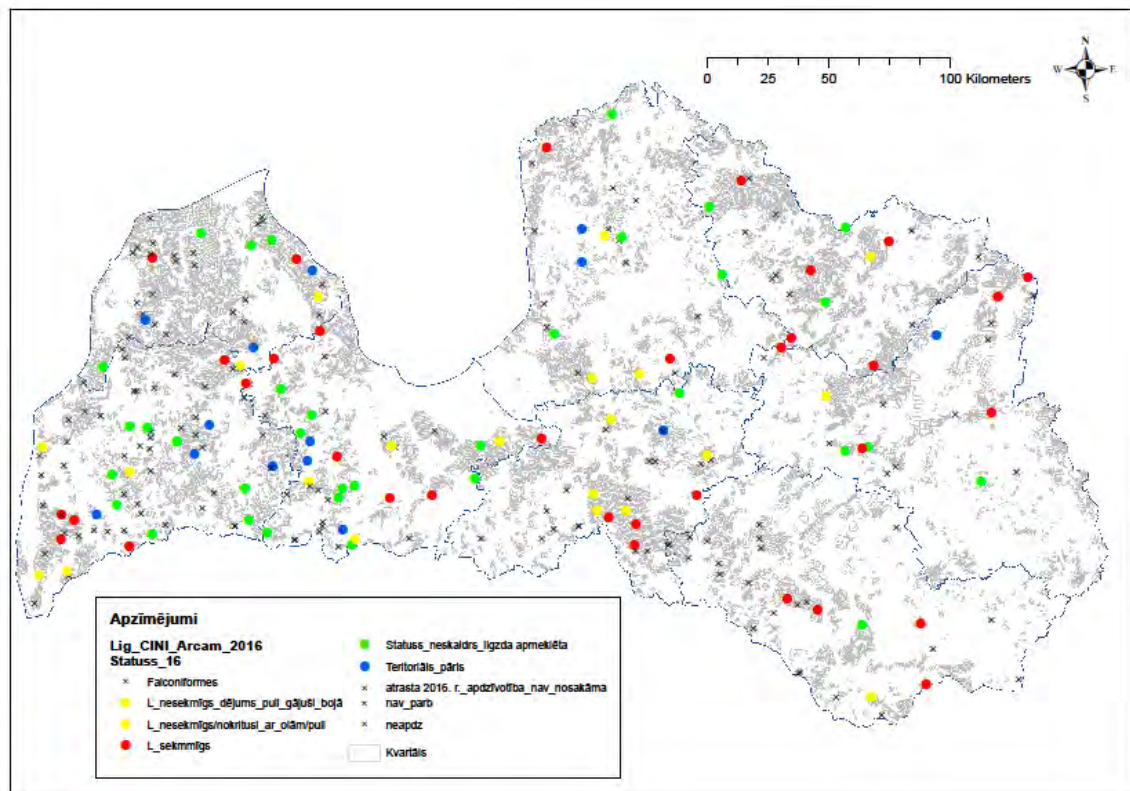
44. attēls. Melnā stārķa skaita un sekmju dinamika Rietumvidzemes reģionā

45. attēls. Melnā stārķa klātesošo pāru (aizņemto ligzdu), sekmīgo ligzdu un jaunatrasto ligzdu dinamika reģionos ar vienādu novērojumu gadu skaitu (ZK; DK; DL;AV)

46. attēls. Melnā stārķa klātesošo pāru (aizņemto ligzdu) un sekmīgo ligzdu dinamika LVM reģionos 2013.-2016. gados

47. attēls. Melno stārķu ligzdu novietojums LVM reģionos 2016. gadā (ierobežotas izplatības informācija, izmantojama tikai darba vajadzībām)